THIẾT KẾ HOẠT ĐỘNG ỨNG DỤNG PHƯƠNG PHÁP MONTESSORI TRONG RÈN LUYỆN GIÁC QUAN CHO TRẺ 24-36 THÁNG

HOÀNG THANH PHƯƠNG
NGUYỄN THỊ TRANG TRANG
VŨ THỊ HIỀN
Trường Đại học Hùng Vương
ĐINH THỊ LAN HƯƠNG
Trường Đại học Hải Phòng

Nhận bài ngày 20/02/2025. Sửa chữa xong 28/02/2025. Duyệt đăng 05/3/2025.

Abstract

The Montessori method, which encourages children to explore through their senses, is considered an effective approach in early childhood education. In this study, the authors clarify the role of the Montessori method, establish a set of criteria for sensory assessment, propose an activity design process, and develop a series of 20 Montessori-based activities tailored for children aged 24-36 months. The experimental results confirm the feasibility and effectiveness of this system, contributing to the enhancement of sensory perception and laying the foundation for the broader application of the Montessori method in early childhood education.

Keywords: *Sensor, children aged 24-36 months, Montessori, educational activities, Preschool.*

1. Đặt vấn đề

Phát triển giác quan đóng vai trò quan trọng trong quá trình nhận thức và học tập của trẻ nhỏ, đặc biệt là giai đoạn 24-36 tháng - thời kỳ vàng cho sự phát triển các năng lực cảm giác và tri giác. Các giác quan như thị giác, thính giác, xúc giác, vị giác và khứu giác giúp trẻ tiếp nhận, xử lý và phản hồi thông tin từ môi trường xung quanh, từ đó hình thành nền tảng vững chắc cho sự phát triển nhận thức, ngôn ngữ, tư duy và vận động [1]. Vì vậy, việc tổ chức các hoạt động giáo dục phù hợp để rèn luyện giác quan cho trẻ trong giai đoạn này là một nhiệm vụ quan trọng của giáo dục mầm non (GDMN) [2]. Phương pháp Montessori do Maria Montessori phát triển, nhấn mạnh đến vai trò của giáo cụ chuyên biệt và môi trường giáo dục được chuẩn bị để kích thích tối đa sự phát triển giác quan của trẻ. Các hoạt động Montessori không chỉ giúp trẻ cảm nhận và phân biệt các kích thích giác quan mà còn rèn luyện sự tập trung, tính tự lập và khả năng khám phá thế giới xung quanh một cách chủ động [3]. Tuy nhiên, trong thực tế GDMN tại Việt Nam việc áp dụng phương pháp Montessori để phát triển giác quan cho trẻ 24-36 tháng chưa được triển khai rộng rãi hoặc còn thiếu hệ thống bài bản trong thiết kế và tổ chức hoạt động. Xuất phát từ thực tế trên, nghiên cứu này được thực hiện nhằm thiết kế và tổ chức các hoạt động Montessori để rèn luyện giác quan cho trẻ 24-36 tháng, đồng thời triển khai thực nghiệm (TN) để đánh giá hiệu quả của các hoạt động này. Kết quả nghiên cứu sẽ cung cấp cơ sở thực tiễn giúp giáo viên mầm non (GVMN) và các nhà quản lý giáo dục ứng dụng hiệu quả phương pháp Montessori vào chương trình chăm sóc và giáo dục trẻ nhỏ tại Việt Nam.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp giáo dục Montessori và vai trò của hoạt động ứng dụng phương pháp này đối với sự phát triển giác quan của trẻ 24-36 tháng

2.2.1. Phương pháp giáo dục Montessori

Phương pháp giáo dục Montessori do Maria Montessori phát triển vào đầu thế kỷ XX, là một triết lý

Email: phuong83hvu@gmail.com

giáo dục dựa trên nguyên tắc tôn trọng sự phát triển tự nhiên của trẻ, khuyến khích trẻ học tập thông qua trải nghiệm thực tế và khám phá môi trường xung quanh. Khác với phương pháp giáo dục truyền thống, Montessori tập trung vào việc tạo điều kiện để trẻ tự do khám phá, phát triển tư duy độc lập và xây dựng nền tảng tri thức thông qua các hoạt động được thiết kế phù hợp với đặc điểm phát triển của trẻ theo từng giai đoạn [4].

Một trong những nguyên tắc cốt lõi của phương pháp Montessori là học tập thông qua các giác quan. Montessori tin rằng trẻ nhỏ tiếp thu kiến thức không chỉ qua ngôn ngữ hay lý thuyết mà chủ yếu thông qua cảm nhận trực tiếp từ môi trường bằng thị giác, thính giác, xúc giác, vị giác và khứu giác. Vì vậy, hệ thống giáo cụ Montessori được thiết kế để kích thích tối đa sự phát triển giác quan của trẻ, giúp trẻ quan sát, lắng nghe, chạm, ngửi, nếm và tự khám phá thế giới xung quanh theo cách tự nhiên nhất [5].

Giai đoạn 24-36 tháng tuổi là thời kỳ vàng để phát triển giác quan, bởi đây là giai đoạn trẻ có nhu cầu mạnh mẽ trong việc khám phá môi trường và tích lũy trải nghiệm thông qua các giác quan. Việc ứng dụng phương pháp Montessori vào rèn luyện giác quan không chỉ giúp trẻ mở rộng nhận thức mà còn nâng cao khả năng quan sát, tư duy logic, kỹ năng vận động và tăng cường tính chủ động trong học tập.

2.1.2. Vai trò của hoạt động Montessori đối với sự phát triển giác quan của trẻ 24-36 tháng

Hoạt động Montessori đóng vai trò quan trọng trong việc kích thích, rèn luyện và nâng cao khả năng cảm nhận giác quan của trẻ thông qua môi trường học tập có cấu trúc nhưng vẫn đảm bảo tính tự do [6]. Các giác quan được phát triển thông qua hoạt động cụ thể như sau:

Thị giác đóng vai trò quan trọng trong việc giúp trẻ quan sát, nhận diện và phản ứng với thế giới xung quanh. Các hoạt động Montessori rèn luyện thị giác thường tập trung vào phân biệt màu sắc, hình dạng, kích thước và không gian. Những hoạt động này giúp trẻ phát triển khả năng quan sát chi tiết, ghi nhớ hình ảnh tốt hơn và cải thiện nhận thức về sự vật.

Thính giác giúp trẻ phát triển khả năng nhận diện và phân biệt âm thanh từ môi trường. Montessori chú trọng đến các hoạt động rèn luyện thính nhận diện âm thanh môi trường, nơi trẻ lắng nghe và đoán âm thanh của các đồ vật hoặc tiếng động từ thiên nhiên. Việc rèn luyện thính giác theo phương pháp Montessori không chỉ giúp trẻ phát triển ngôn ngữ, tăng cường khả năng giao tiếp mà còn nâng cao khả năng tập trung và ghi nhớ âm thanh.

Xúc giác đóng vai trò quan trọng trong việc giúp trẻ khám phá thế giới thông qua cảm nhận về nhiệt độ, độ nhám, độ cứng - mềm và trọng lượng của vật thể, không chỉ giúp trẻ nâng cao khả năng phân biệt vật liệu mà còn hỗ trợ phát triển vận động tinh, giúp trẻ điều khiển cơ tay linh hoạt hơn trong các hoạt động hàng ngày.

Vị giác giúp trẻ phân biệt các loại thực phẩm thông qua trải nghiệm nếm thử, giúp trẻ nhận diện và mở rộng vốn hiểu biết về thực phẩm, đồng thời hỗ trợ xây dựng thói quen ăn uống lành mạnh. Việc trẻ tự trải nghiệm và so sánh các vị khác nhau cũng giúp trẻ tăng cường khả năng phân tích cảm giác và phát triển nhận thức về thế giới thực phẩm xung quanh.

Khứu giác giúp trẻ nhận diện và ghi nhớ các mùi hương khác nhau từ môi trường sống. Trẻ còn có thể tham gia hoạt động khám phá hương thơm trong tự nhiên, ngửi hoa, lá cây hoặc thực phẩm để tăng cường nhận thức về mùi. Việc kích thích khứu giác giúp trẻ không chỉ phát triển trí nhớ khứu giác mà còn nâng cao khả năng phân biệt và đánh giá thực phẩm trong cuộc sống hàng ngày. Các hoạt động Montessori giúp trẻ rèn luyện và nâng cao năng lực cảm nhận thông tin từ môi trường thông qua giác quan, từ đó thúc đẩy sự phát triển nhận thức và tư duy. Đặc biệt, giai đoạn 24-36 tháng tuổi là thời kỳ quan trọng trong sự phát triển giác quan, khi trẻ cần nhiều cơ hội để trải nghiệm, khám phá và phân biệt các kích thích giác quan. Việc áp dụng phương pháp Montessori vào giáo dục giác quan không chỉ giúp trẻ cải thiện khả năng quan sát, lắng nghe, cảm nhận, nếm thử và ngửi mà còn tạo tiền đề quan trọng cho sự phát triển trí tuệ. Những lợi ích mà phương pháp này mang lại bao gồm tăng cường tư duy logic, phát triển vận động tinh, cải thiện khả năng tập trung, nâng cao trí nhớ và đặc biệt

là giúp trẻ hình thành tính tự lập và khả năng tự học ngay từ những năm đầu đời. Do đó, việc thiết kế và tổ chức các hoạt động Montessori phù hợp với trẻ 24-36 tháng là một giải pháp giáo dục hiệu quả, giúp trẻ phát triển toàn diện cả về giác quan lẫn nhận thức, tạo nền tảng vững chắc cho sự phát triển trí tuệ và kỹ năng sống trong tương lai.

2.2. Quy trình thiết kế hoạt động Montessori nhằm rèn luyện giác quan cho trẻ 24-36 tháng

Việc thiết kế hoạt động ứng dụng phương pháp Montessori nhằm rèn luyện giác quan cho trẻ 24-36 tháng cần đảm bảo tính trải nghiệm trực tiếp, cho phép trẻ chạm, nhìn, nghe, ngửi, nếm thay vì tiếp thu thụ động. Hoạt động phải phù hợp với đặc điểm phát triển của trẻ, đơn giản, dễ thực hiện và không yêu cầu thao tác phức tạp. GV cần tích hợp linh hoạt giữa Montessori và thực tiễn, sử dụng nguyên vật liệu gần gũi, không nhất thiết phải có giáo cụ chuyên biệt. Các hoạt động nên kết hợp đa giác quan, giúp trẻ tiếp cận thông tin một cách toàn diện hơn. Đồng thời, cần khuyến khích tính tự lập, tạo cơ hội để trẻ tự khám phá thay vì phụ thuộc vào hướng dẫn của GV. Cuối cùng, hoạt động phải an toàn, khả thi, đảm bảo trẻ có thể tham gia trong môi trường mầm non mà không gặp rủi ro. Quy trình thiết kế hoạt động ứng dụng phương pháp giáo dục Montessori rèn luyện giác quan cho trẻ 24-36 tháng bao gồm các bước sau:

Bước 1: Xác định mục tiêu rèn luyện giác quan: Mục tiêu là yếu tố cốt lõi trong việc thiết kế hoạt động giáo dục, giúp định hướng rõ ràng về kết quả mong đợi. Trước tiên, cần xác định giác quan trọng tâm cần rèn luyện, có thể là thị giác, thính giác, xúc giác, vị giác, khứu giác hoặc kết hợp nhiều giác quan trong một hoạt động. Việc xác định này giúp đảm bảo nội dung và phương pháp phù hợp với nhu cầu phát triển của trẻ. Tiếp theo, mục tiêu cụ thể phải có tính đo lường và phù hợp với khả năng của trẻ 24-36 tháng. Ví dụ, nếu rèn luyện thị giác, trẻ cần nhận biết và phân biệt ba màu cơ bản (đỏ, xanh, vàng) thông qua vật thật; nếu rèn luyện xúc giác, trẻ cần cảm nhận và phân biệt bề mặt nhám – mịn bằng tay khi chạm vào các vật liệu khác nhau; …

Bước 2: Xác định nội dung giáo dục: Nội dung này cần bám sát giác quan cần rèn luyện, hỗ trợ trẻ trải nghiệm và khám phá trực tiếp. Ví dụ, nếu mục tiêu là giúp trẻ nhận biết màu sắc, nội dung cần bao gồm quan sát và phân biệt màu sắc qua các vật thật như quả táo, lá cây, khối gỗ. Nếu rèn luyện xúc giác, nội dung có thể bao gồm cho trẻ chạm vào các vật liệu có bề mặt khác nhau như vải nhung, giấy ráp, bìa cứng để cảm nhận sự khác biệt. Bên cạnh đó, chọn nguyên vật liệu hỗ trợ phù hợp là yếu tố quan trọng, giúp trẻ có trải nghiệm thực tế, tăng cường hiệu quả học tập. Nguyên vật liệu nên gần gũi, an toàn, dễ thao tác và kích thích giác quan trẻ. Ví dụ, nếu rèn luyện khứu giác, có thể sử dụng lọ đựng vỏ cam, hoa oải hương, quế thay vì dùng hương liệu nhân tạo. Sự lựa chọn cẩn thận về nội dung và vật liệu sẽ giúp hoạt động trở nên hấp dẫn, kích thích giác quan trẻ một cách hiệu quả.

Bước 3: Lựa chọn hình thức tổ chức hoạt động: Hình thức tổ chức cần phù hợp với mục tiêu và nội dung hoạt động. Trẻ có thể tham gia hoạt động học tập có trải nghiệm (quan sát màu sắc vật thật), hoạt động chơi mà học (trò chơi đoán vị, bịt mắt đoán vật), hoạt động cá nhân (tự thực hành theo tốc độ riêng) hoặc hoạt động nhóm nhỏ (tương tác, hỗ trợ lẫn nhau). Về tổ chức, cả lớp phù hợp khi hướng dẫn chung, nhóm nhỏ (2-4 trẻ) giúp tăng tương tác, còn cá nhân hỗ trợ trẻ khám phá độc lập. Thời điểm tổ chức lý tưởng nhất là buổi sáng khi trẻ tỉnh táo hoặc có thể lồng ghép vào giờ chơi tự do để củng cố kiến thức nhẹ nhàng. Không gian linh hoạt, có thể trong lớp để dễ quan sát hoặc ngoài trời để kết hợp với thiên nhiên, tạo điều kiện cho trẻ phát triển giác quan và duy trì hứng thú.

Bước 4: Xây dựng kế hoạch tổ chức hoạt động chi tiết: Kế hoạch cần đảm bảo cấu trúc và nội dung sau: 1. Thông tin chung: Tên hoạt động: Rèn luyện giác quan thông qua… (nội dung cụ thể); Đối tượng: Trẻ 24-36 tháng; Thời gian: 10-15 phút; Không gian: Trong lớp học /ngoài trời; 2. Mục tiêu cụ thể: - Kiến thức: Trẻ nhận biết và phân biệt giác quan cần rèn luyện; - Kỹ năng: Trẻ thực hành phân biệt (màu sắc/ âm thanh/bề mặt…) thông qua thao tác trực tiếp; - Thái độ: Trẻ hứng thú, chủ động khám phá; 3. Chuẩn bị đồ dùng: Danh sách vật liệu cần sử dụng (tùy theo giác quan cần rèn luyện); 4. Tiến trình tổ chức: Giai đoạn 1: Khởi động (2-3 phút) - Tạo hứng thú. Mục tiêu: Kích thích sự tò mò, giúp trẻ hứng thú với hoạt

động. Cách tổ chức: GV đặt câu hỏi gợi mở, tình huống có vấn đề hoặc các thủ thuật gây hứng thú khác nhau nhằm dẫn dắt trẻ vào bài học. Cho trẻ quan sát vật thật hoặc đoán qua cảm nhận ban đầu; Giai đoạn 2: Hoạt động trải nghiệm chính (7-10 phút) - Khám phá và thực hành. Mục tiêu: Trẻ trải nghiệm và thực hành trực tiếp với giác quan cần rèn luyện; Cách tổ chức: GV làm mẫu ngắn gọn, khuyến khích trẻ quan sát hoặc trẻ tự thực hiện thao tác chính: Ví dụ, trẻ tự ghép thẻ màu với vật thực, sờ vào các bề mặt khác nhau để so sánh. GV quan sát, gợi mở nếu cần nhưng không can thiệp quá nhiều; Giai đoạn 3: Củng cố và mở rộng (3-5 phút) - Lặp lại và khái quát hóa; Mục tiêu: Giúp trẻ củng cố trải nghiệm, mở rộng kết nối với môi trường thực tế; Cách tổ chức: Khuyến khích trẻ diễn đạt lại cảm nhận, đồng thời, có thể đưa ra các vấn đề trong cuộc sống để trẻ vận dụng hoặc trẻ tìm cách giải quyết vấn đề.

Bước 5: Đánh giá và điều chỉnh hoạt động: Sau khi tổ chức hoạt động, việc đánh giá và điều chỉnh giúp xác định mức độ hiệu quả của hoạt động và khả năng đạt mục tiêu của trẻ. Đánh giá có thể thực hiện bằng cách quan sát mức độ tham gia của trẻ, xem trẻ có thực sự tập trung và hứng thú với hoạt động không. Đồng thời, đánh giá mức độ hoàn thành mục tiêu giúp xác định trẻ có đạt được các yêu cầu đề ra không. Nếu trong quá trình thực hiện, GV nhận thấy trẻ gặp khó khăn hoặc không hứng thú cần có sự điều chỉnh linh hoạt. Đánh giá không chỉ giúp kiểm chứng hiệu quả của hoạt động mà còn tạo điều kiện để điều chỉnh, hoàn thiện phương pháp tổ chức, giúp trẻ phát triển giác quan một cách tự nhiên, chủ động và hiệu quả [7].

2.3. Gợi ý một số hoạt động giáo dục có ứng dụng phương pháp Montessori nhằm rèn luyện giác quan cho trẻ 24-36 tháng.

2.3.1. Nhóm hoạt động rèn luyện thị giác

Thị giác đóng vai trò quan trọng trong sự phát triển nhận thức, giúp trẻ quan sát, ghi nhớ và nhận diện thế giới xung quanh: 1. Ghép thẻ màu sắc từ vật thật - Trẻ ghép thẻ màu với các vật thể thực tế như lá cây (xanh), quả cà chua (đỏ), quả chuối (vàng), giúp trẻ nhận biết và kết nối màu sắc trong đời sống; 2. Tìm hình khối quanh ta - Trẻ tìm và ghép các đồ vật có hình dạng giống nhau trong lớp học (hộp vuông, đĩa tròn, khối gỗ tam giác…); 3. So sánh kích thước - Trẻ xếp đồ vật theo kích thước lớn - nhỏ, cao - thấp, từ đó phát triển tư duy không gian; 4. Nhận diện sắc độ màu - Trẻ sắp xếp các vật dụng cùng màu theo độ đậm - nhạt (giấy màu, vải, nắp chai…), giúp nâng cao khả năng quan sát chi tiết; 5. Quan sát và tìm đồ vật mất tích - Trẻ quan sát một nhóm đồ vật, sau đó GV lấy đi một món, trẻ đoán xem món nào đã bị lấy đi, hỗ trợ phát triển trí nhớ thị giác.

2.3.2. Nhóm hoạt động rèn luyện thính giác

Các hoạt động phát triển thính giác giúp trẻ nâng cao khả năng lắng nghe, phân biệt âm thanh và ghi nhớ âm thanh môi trường, từ đó hỗ trợ kỹ năng ngôn ngữ và giao tiếp: 6. Tìm nguồn âm thanh - Trẻ nhắm mắt lắng nghe âm thanh trong lớp (tiếng vỗ tay, gõ bàn, lắc chuông…) và đoán nguồn gốc; 7. Hộp âm thanh từ vật liệu quen thuộc - Trẻ lắc các lọ chứa vật liệu khác nhau (đậu, gạo, đá, bông…) và phân biệt âm thanh to - nhỏ; 8. Nghe và đoán nhạc cụ - Trẻ lắng nghe tiếng nhạc cụ (trống, chuông, đàn) và đoán xem đó là nhạc cụ nào; 9. Bước chân bí ẩn - Trẻ lắng nghe tiếng bước chân của GV hoặc bạn bè trên các bề mặt khác nhau (sàn gỗ, cỏ, thảm) và đoán xem bước chân đến từ đâu; 10. Tạo nhịp điệu đơn giản - Trẻ dùng tay vỗ hoặc gõ nhịp theo hướng dẫn (vỗ nhanh - vỗ chậm, vỗ mạnh - vỗ nhẹ).

2.3.3. Nhóm hoạt động rèn luyện xúc giác

Các hoạt động phát triển xúc giác giúp trẻ cảm nhận bề mặt, nhiệt độ, trọng lượng và hình dạng, từ đó nâng cao kỹ năng vận động tinh và nhận thức không gian: 11. Khám phá hộp bí ẩn - Trẻ đưa tay vào túi vải hoặc hộp kín, sờ và đoán xem đồ vật bên trong là gì; 12. Sờ và ghép cặp vật liệu - Trẻ chạm vào các vật có bề mặt khác nhau (nhám - mịn, mềm - cứng) và ghép các vật có kết cấu giống nhau; 13. Nhiệt độ kỳ diệu - Trẻ cảm nhận sự khác biệt giữa nước lạnh - ấm - nóng bằng tay hoặc bàn chân; 14. Khám phá trọng lượng - Trẻ cầm và so sánh vật nhẹ - nặng, ví dụ như một chiếc lông vũ và một khối gỗ; 15. Bước chân cảm giác - Trẻ đi chân trần qua các bề mặt khác nhau (thảm, cát, sỏi, vải nhung…) để cảm nhận sự khác biệt.

2.3.4. Nhóm hoạt động rèn luyện vị giác và khứu giác

Vị giác và khứu giác giúp trẻ nhận diện và phân biệt hương vị, mùi hương trong đời sống hàng ngày, góp phần phát triển thói quen ăn uống lành mạnh: 16. Nếm vị quen thuộc - Trẻ nếm và gọi tên bốn vị cơ bản (ngọt, chua, mặn, đắng) từ thực phẩm như muối, đường, nước chanh, cacao; 17. Đoán vị thực phẩm - Trẻ bịt mắt và thử nếm một loại thực phẩm, sau đó đoán xem đó là gì (quả táo, lát bánh mì, sữa chua…); 18. Ngửi và tìm đồ vật đúng mùi – Trẻ ngửi các lọ chứa mùi hương tự nhiên (hoa oải hương, chanh, quế) và ghép với hình ảnh tương ứng.

2.3.5. Nhóm hoạt động tổng hợp nhiều giác quan

Nhóm hoạt động này tích hợp từ hai giác quan trở lên, giúp trẻ có trải nghiệm đa dạng và mở rộng khả năng cảm nhận môi trường: 19. Phân biệt thực phẩm bằng nhiều giác quan - Trẻ quan sát, sờ, ngửi và nếm một loại thực phẩm để mô tả đặc điểm của nó; 20. Hành trình cảm giác - Trẻ bịt mắt, được dẫn đi chạm vào các vật thể khác nhau, ngửi mùi, nghe âm thanh và đoán xem mình đã trải qua những trải nghiệm gì.

2.4. Kết quả thực nghiệm sư phạm

Thực nghiệm sư phạm được tiến hành nhằm đánh giá hiệu quả của hệ thống hoạt động ứng dụng phương pháp Montessori trong rèn luyện giác quan cho trẻ 24-36 tháng tuổi. Mẫu TN gồm lớp TN (Venus 1 - 22 trẻ) và lớp đối chứng (Venus 2 - 21 trẻ) tại Trường Mầm non Ngôi Sao Việt, thành phố Việt Trì, tỉnh Phú Thọ. TN kéo dài 8 tuần, tập trung vào các hoạt động giúp trẻ phát triển thị giác, thính giác, xúc giác, vị giác và khứu giác thông qua trải nghiệm thực tế. Tiến trình TN gồm ba giai đoạn: 1) Khảo sát đầu vào, đánh giá mức độ giác quan của trẻ trước TN; 2) Tổ chức TN; 3) Khảo sát sau TN. Tiêu chí đánh giá gồm 5 tiêu chí tương ứng với 5 giác quan: thị giác (nhận biết màu sắc, hình dạng, kích thước, không gian), thính giác (phân biệt âm thanh, phát triển kỹ năng lắng nghe), xúc giác (cảm nhận bề mặt, nhiệt độ, trọng lượng, kết cấu vật thể), vị giác (phân biệt vị thực phẩm) và khứu giác (nhận diện mùi hương). Thang đánh giá gồm ba mức độ: Chưa đạt, Đạt trung bình và thành thạo. Kết quả TN được thể hiện ở bảng sau:

Tiêu chí	Trước TN		Sau TN	
	Nhóm TN	Nhóm ĐC	Nhóm TN	Nhóm ĐC
Thị giác: Nhận biết màu sắc, hình dạng, kích thước, không gian	1.85	1.8	2.85	2.0
Thính giác: Nhận biết và phân biệt âm thanh, kỹ năng lắng nghe	1.75	1.7	2.75	1.95
Xúc giác: Cảm nhận bề mặt, nhiệt độ, trọng lượng, kết cấu vật thể	1.65	1.65	2.7	1.9
Vị giác: Phân biệt và nhận biết vị của thực phẩm	1.55	1.5	2.6	1.85
Khứu giác: nhận diện và phân biệt mùi hương	1.6	1.55	2.65	1.8
TBC	**1.68**	**1.64**	**2.71**	**1.9**

Bảng kết quả trước và sau thực nghiệm của nhóm thực nghiệm và đối chứng

Kết quả trước TN: Kết quả khảo sát trước TN cho thấy mức độ phát triển giác quan của hai nhóm TN (Venus 1) và đối chứng (Venus 2) tương đối đồng đều, đảm bảo điều kiện khách quan trước khi tiến hành nghiên cứu tác động của phương pháp Montessori. Điểm trung bình chung giữa hai nhóm không có sự chênh lệch đáng kể (Venus 1: 1.68, Venus 2: 1.64, chứng tỏ nền tảng phát triển giác quan của trẻ trước khi tham gia TN là tương đương. Mức độ phát triển giác quan của trẻ chủ yếu ở mức trung bình, phản ánh tiềm năng để cải thiện thông qua các hoạt động Montessori, đặc biệt là những hoạt động tăng cường trải nghiệm trực tiếp với vị giác và khứu giác.

Kết quả sau TN: Sau TN, mức độ phát triển giác quan của trẻ trong nhóm TN (Venus 1) có sự cải thiện đáng kể so với nhóm đối chứng (Venus 2). Trong khi nhóm đối chứng chỉ có sự thay đổi nhỏ về mức độ phát triển giác quan, nhóm TN cho thấy sự tiến bộ rõ rệt nhờ vào việc được tiếp cận với hệ thống hoạt động ứng dụng phương pháp Montessori. So sánh điểm trung bình trước và sau TN có thể thấy thị giác là giác quan có sự tiến bộ vượt trội nhất, với điểm trung bình tăng từ 1.85 lên 2.85 ở nhóm TN, trong khi nhóm đối chứng chỉ đạt 2.00. Điều này chứng tỏ các hoạt động như phân biệt màu sắc qua vật thật, sắp

xếp hình dạng, khám phá không gian ba chiều đã giúp trẻ phát triển khả năng quan sát, ghi nhớ hình ảnh và nhận diện không gian tốt hơn. Bên cạnh đó, thính giác và xúc giác cũng có sự cải thiện đáng kể (2.75 - 2.70 ở nhóm TN so với 1.95 - 1.90 ở nhóm đối chứng). Các hoạt động Montessori như lắng nghe và ghép cặp âm thanh, nhận diện âm thanh quen thuộc, trải nghiệm bề mặt vật thể bằng tay đã giúp trẻ phản ứng nhanh hơn với các kích thích giác quan, tăng cường khả năng phân biệt chi tiết nhỏ.

Trước TN, nhiều trẻ phản ứng chậm với màu sắc, nhầm lẫn giữa các sắc độ gần nhau và chưa có sự chú ý lâu dài đối với vật thể xung quanh. Sau TN, trẻ có thể tự tin chỉ ra màu sắc chính xác, nhận diện hình dạng phức tạp hơn và quan sát môi trường có hệ thống hơn. Trong khi đó, ở các giác quan như vị giác và khứu giác, trước TN trẻ còn lẫn lộn các vị cơ bản và khó nhận biết mùi hương, nhưng sau TN, trẻ trong nhóm TN đã có khả năng phản ứng nhanh hơn khi thử nghiệm vị thực phẩm và nhận diện chính xác hơn các loại mùi đặc trưng như cam, quế, bạc hà. Như vậy, kết quả TN đã khẳng định tính khả thi và hiệu quả của hệ thống hoạt động ứng dụng phương pháp Montessori trong rèn luyện giác quan cho trẻ 24-36 tháng. Hệ thống này không chỉ giúp trẻ phát triển từng giác quan riêng lẻ mà còn giúp trẻ có trải nghiệm tích hợp đa giác quan, cải thiện khả năng phản xạ, tư duy nhận thức và kỹ năng quan sát, lắng nghe trong cuộc sống hàng ngày. Thành công của nhóm TN so với nhóm đối chứng đã chứng minh việc đưa các hoạt động Montessori vào GDMN là một hướng đi có cơ sở khoa học và thực tiễn, có thể được triển khai rộng rãi để nâng cao chất lượng giáo dục sớm cho trẻ nhỏ.

3. Kết luận

Bài báo đã làm rõ vai trò của hoạt động giáo dục Montessori trong việc kích thích và rèn luyện giác quan. Trên cơ sở đó đã xây dựng bộ tiêu chí và thang đánh giá mức độ phát triển giác quan của trẻ, làm cơ sở để đo lường hiệu quả của các hoạt động giáo dục ứng dụng phương pháp Montessori. Một trong những đóng góp quan trọng của bài báo là đề xuất quy trình thiết kế hoạt động ứng dụng Montessori, đảm bảo tính khoa học, logic và khả thi trong thực tiễn GDMN. Bên cạnh việc xây dựng quy trình, nghiên cứu đã thiết kế chuỗi 20 hoạt động ứng dụng phương pháp Montessori phù hợp với đặc điểm nhận thức và phát triển của trẻ 24-36 tháng, giúp trẻ có cơ hội trải nghiệm trực tiếp, rèn luyện và phát triển các giác quan một cách tự nhiên, chủ động. TN sư phạm được tiến hành đã khẳng định tính hiệu quả của hệ thống hoạt động này. Những kết quả đạt được từ nghiên cứu này không chỉ có ý nghĩa trong việc định hướng GVMN trong tổ chức hoạt động giáo dục ứng dụng Montessori mà còn góp phần bổ sung cơ sở khoa học và thực tiễn cho việc phát triển các Chương trình GDMN theo hướng tiếp cận hiện đại, lấy trẻ làm trung tâm. Hệ thống hoạt động được đề xuất có thể được triển khai rộng rãi trong các cơ sở GDMN nhằm nâng cao chất lượng giáo dục sớm, đồng thời tạo nền tảng cho những nghiên cứu tiếp theo trong việc mở rộng ứng dụng phương pháp Montessori vào các lĩnh vực phát triển khác của trẻ.

Tài liệu tham khảo

[1] Nguyễn Thị Thanh Huyền (2021), *Phương pháp giáo dục Montessori và ứng dụng trong tổ chức hoạt động giáo dục mầm non,* Tạp chí Khoa học Đại học Hồng Đức, số 55, tr. 45-50.

[2] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021), *Văn bản hợp nhất số 01/VBHN-BGDĐT, ngày 14/3/2021 ban hành Chương trình Giáo dục mầm non.*

[3] Lillard, A. S. (2017), *Montessori: The Science Behind the Genius* (3rd ed.) (*Montessori: Khoa học đằng sau thiên tài (ấn bản lần thứ 3)*). Oxford University Press (NXB Đại học Oxford).

[4] Ngô Huy Hiểu (2013), *Phương pháp giáo dục Montessori - Phương pháp giáo dục tối ưu dành cho trẻ 0-6 tuổi*, NXB Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.

[5] Nguyễn Thị Hồng Nhung (2017), *Tổ chức hoạt động giáo dục trẻ tại trường mầm non theo phương pháp giáo dục Montessori*, Tạp chí Khoa học Giáo dục, số 141 tháng 6, tr. 72-75.

[6] Trương Thị Huyền (2018), *Xây dựng môi trường giáo dục trẻ mầm non thông qua phương pháp Montessori*, Tạp chí Công thương, số 9 tháng 6, tr. 258-263.

[7] Đặng Lộc Thọ (2017), *Tổ chức hoạt động giáo dục trẻ ở trường mầm non theo phương pháp giáo dục Montessori,* Tạp chí Khoa học Giáo dục, số 141 tháng 6, tr. 78-82.